

Αρχαία Κατεύθυνσης

Επιλεγμένα θέματα για τους υποψήφιους μαθητές Θεωρητικής Κατεύθυνσης της Γ' τάξης Ενιαίου Λυκείου.

> ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ «ΗΘΙΚΑ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΑ» ΕΝΟΤΗΤΑ 4^η

Παρατηρήσεις:

- 1) Να μεταφράσετε την 4^η ενότητα των «Ηθικών Νικομαχείων» του Αριστοτέλους.
- 2) Να αναφέρετε όλες τις σημασιολογικές προσεγγίσεις που σημειώθηκαν κατά καιρούς γύρω από την έννοια «εὐδαιμονία» και οι οποίες διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στη φιλοσοφική σκέψη του Αριστοτέλη με συνέπεια τον ορισμό της εν λόγω έννοιας από εκείνον.
- 3) Να γραφούν παράγωγες λέξεις (απλές ή σύνθετες) από το ρηματικό τύπο: «ἀναστρέφω».
 - 4) Σητρίζονται στην 4^η ενότητα των «Ηθικών Νικομαχείων» και στην 7^η του «Πρωταγόρα» του Πλάτωνα και συγκεκριμένα στο χωρίο «Στην πραγματικότητα, αρχίζουν ... διδάσχει η αρετή» να παρουσιάσετε το περιεχόμενο της παιδείας, όπως αυτό προσδιορίζεται από τους δυο φιλοσόφους αντίστοιχα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- 1) Το ίδιο, λοιπόν, συμβαίνει και με τις αρετές. Δηλαδή κάνοντας όσα συμβαίνουν στη συνλλαγή μας με τους άλλους ανθρώπους γινόμαστε άλλοι δίκαιοι και άλλοι αδίκιοι, ενώ κάνοντας όσα έχουν μέσα τους το στοιχείο του φόβου και συνηθίζοντας να φοβόμαστε ή να έχουμε θάρρος άλλοι γινόμαστε ανδρείοι και άλλοι δειλοί. Το ίδιο συμβαίνει και με τις επιθυμίες και με την οργή. Δηλαδή άλλοι γίνονται σώφρονες και πράοι, ενώ άλλοι ακόλαστοι και οργίλοι, με το να συμπεριφέρονται σ' αυτά με το συγκεκριμένο τρόπο και άλλοι με τον άλλο. Με δυο λόγια, λοιπόν, τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας διαμορφώνονται με τις ίδιες ενέργειες. Γι' αυτό πρέπει να προσδοκούμε στις ενέργειές μας μια ορισμένη ποιότητα: γιατί από τις διαφορές αυτών (των ενεργειών) δημιουργούνται αντίστοιχα τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας.
 - Επομένως δεν έχει μικρή σημασία το να συνηθίζουμε από την πιο μικρή ηλικία σ' αυτόν ή στον άλλο τρόπο συμπεριφοράς, αντίθετα έχει μεγάλη σημασία ή, καλύτερα σημαίνει το παν.
 - 2) Η απάντηση βρίσκεται στο σχολικό εγχειρίδιο, στις σελίδες 151-152 και συγκεκριμένα στο χωρίο «Ένας λοιπόν ... τέλειος αρετής».
 - 3) αποτροφή, επιστροφή, περιστροφή, αντιστροφή, καταστροφή.
 - 4) Στα πλαίσια τόσο του «Πρωταγόρα», όσο και των «Ηθικών Νικομαχείων» η παιδεία εμφανίζεται ως καταλυτικός παράγοντας επίτευξης βασικών στόχων του ατόμου, της αρετής και της ευδαιμονίας. Στο πρώτο κείμενο μάλιστα ο φιλόσοφος αναλύει τα τρία στάδια της εκπαίδευσης στα οποία καλείται να ενταχθεί κάθε άνθρωπος. Το πρώτο έχει ως αφητρία την οικογένεια η οποία με τη συμβολή των γονιών, αλλά και μιας σειράς άλλων βοηθών (παραπάνας, παιδαγωγού) προσπαθούν να εμφορήσουν στο παιδί τις αναγκαίες για τη συγκρότησή του ηθικές αρχές. Στη συνέχεια κατά το δεύτερο στάδιο της μαθητείας του, πρωταγωνιστής καθίσταται ο δάσκαλος ο οποίος και αυτός με τη σειρά του προσπαθεί μέσω της γνώσης να διαπαιδαγωγήσει ηθικά το μαθητή. Τέλος, η παιδευτική διαδικασία περνά σε ένα άλλο πλαίσιο, αυτό της δημόσιας ζωής, κατά την οποία ο νεαρός πλέον άνθρωπος διαρκώς αντλεί «μαθήματα» μέσα από τις επιταγές των νόμων. Πρόκειται δηλαδή για μια «δια βίου» εκπαίδευση με έντονο ηθολογικό περιεχόμενο που αποβλέπει στη διαμόρφωση ενάρετων προσωπικοτήτων. Αντίστοιχα, και ο Αριστοτέλης στην 4^η ενότητα των «Ηθικών Νικομαχείων» προβαίνει σε κάποιες αναφορές παιδαγωγικού χαρακτήρα οι οποίες απορρέουν από τον εθισμό. Θεωρεί ότι ο τελευταίος, δηλαδή η επανάληψη όμοιων ενεργειών, συμβάλλουν στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του ανθρώπου. Αξιοσημείωτος, βέβαια, είναι εδώ ο προσδιορισμός του ηθικού περιεχομένου των πράξεων, οι

οποίες κατ' επέκταση οδηγούν το άτομο στην υιοθέτηση της κατάλληλης αγωγής. Επίσης, σημαντικό είναι ο προσδιορισμός της αφητρίας αυτής της ηθικής διαπαιδαγώγησης από την παιδική ηλικία, γεγονός που επισημάνθηκε και από τον Πλάτωνα. Το «εἰς ἐν νεόν», λοιπόν, θεωρείται βασική προϋπόθεση και από τους δυο φιλοσόφους, διότι η αδιαμόρφωτη προσωπικότητα του παιδιού, του δίνει την ευκαιρία να λάβει βασικά στοιχεία, πριν ακόμη δεχτεί άλλο είδους επιδράσεις. Εν κατακείδι, διαπιστώνουμε ότι η παιδεία αποτελεί το υπέρβαρο της φιλοσοφικής σκέψης και των δυο διανοούμενων, καθώς χωρίς τη συμβολή της είναι αδύνατη η επίτευξη των υψηλών στόχων που θέτουν σε κάθε περίπτωση.

> **ΑΓΝΩΣΤΟ:** Εἰ μὲν περὶ ἄλλου τίνος ἢ τοῦ σώματος, ὃ ἄνδρες δικασταὶ, Καλλίας ἠγωνίζετο, ἐξήρχετο ἂν μοι καὶ τὰ παρὰ τῶν ἄλλων εἰρημένα· νῦν δὲ μοι δοκεῖ αἰσχροὺν εἶναι, ἱκετεύοντος καὶ δεομένου, καὶ φίλου ὄντος καὶ ἐμοὶ καὶ ἕως ἔτι τῷ πατρὶ, καὶ πολλῶν σμβολαίων ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους γεγενημένων, μὴ βοηθήσαι Καλλίᾳ τὰ δίκαια, ὅπως ἐν δύνωμαι. Ἐνόμιζον μὲν οὖν οὕτως μετοικεῖν αὐτὸν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ὅστε πολὺ πρότερον ἀγαθὸν τινος τεύξεσθαι παρ' ἡμῶν ἢ ἐπὶ τῷ αὐτῷ αἰτίας εἰς τοσοῦτον κίνδυνον καταστήσεσθαι· νῦν δὲ οἱ ἐπιβουλεύοντες οὐκ ἴπτον ἐπικίνδυνον ποιοῦν τὸν βίον τοῖς μὴδὲν ὀδοκοῦν ἢ τοῖς πολλῶν κακῶν αἰτίοις οὖσιν. Ὑμᾶς δὲ ἄξιον μὴ τοῖς μὲν τῶν θεορῶντων λόγους πιστοῖς νομῆσαι, τοῖς δὲ τοῦτων ἀπίστοις, ἐνθιμομένους ὅτι Καλλίᾳ μὲν οὐδεὶς πιστοτε οὐτ' ἰδιώτης ἐνεκάλεσεν οὕτε ἄρχον, οὐκ ἂν δ' ἐν ταύτῃ τῇ πόλει πολλαὶ μὲν ἀγαθὰ ὑμᾶς ἐποίησεν, οὐδεὶ μὲν δὲ σχῶν αἰτίαν εἰς τοῦτο τῆς ἡλικίας ἀφίεται, οἱτοὶ δὲ ἐν ἄσταντι τῷ βίῳ μεγάλα ἡμαρτηρότε καὶ πολλῶν κακῶν πεπειραμένοι, ὅσπερ ἀγαθὸν τινος αἰτίοι γεγενημένοι περὶ εὐεθερίας νυνὶ ποιοῦνται τοῖς λόγοις.

Παρατηρήσεις:

- 1.α. ἐνθιμομένους, καταστήσεσθαι: να αντικατασταθούν χρονικά και επιπλέον ο δεύτερος τύπος να κλιθεί στην οριστική του παρακειμένου.
- β. ἔτι, μετοικεῖν: να κλιθεῖ η ευκτική ενεστώτα στη φωνή που βρίσκονται.
- γ. ἀφίεται, σχῶν: να κλιθεῖ η προστακτική αορίστου β' και επιπλέον ο πρώτος τύπος να κλιθεῖ στην προστακτική του παρακειμένου.
- 2.α. τῷ πατρὶ, ἀλλήλους, θεορῶντων: να κλιθούν στον αριθμό που βρίσκονται.
- β. αἰσχρόν, φίλου: να γραφούν οι άλλοι βαθμοὶ των επιθέτων.
- 3.α. μετοικεῖν, ἀγαθὸν, τῆς ἡλικίας, πεπειραμένοι: να γίνει η συντακτική ανανώρρηση των παραπάνω λέξεων.
- β. Εἰ μὲν περὶ ἄλλου τίνος ... εἰρημένα: Να αναγνωριστῆ ο υποθετικός λόγος.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Μετάφραση

Ἄν βέβαια ο Καλλίας, ἄνδρες δικαστές, δικαζόταν για κάποιο ἄλλο ζήτημα παρά για τη ζωή του, θα μου ἦταν αρκετὰ και αὐτὰ που ἔχουν ειπωθεῖ ἀπὸ τους ἄλλους· τῶρα ὁμως μου φαίνεται ὅτι εἶναι ντροπὴ, μοιλοῦντι με κετεῖναι και με παρακαλεῖ και μοιλοῦντι εἶναι φίλος και σε ἐμένα και στον πατέρα (μου) ὅσο ζῶσε και μοιλοῦντι ἔχουν γίνει μεταξύ μας πολλές συμφωνίες, να μη βοηθῶ τον Καλλία, ὅπως μπορῶ. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἐπι ζῶσε αὐτὸς ως μέτοικος σε αὐτὴ τὴν πόλη, ὅστε θα πετύχει κάποιον καλὸ (κάποια ευεργεσία) ἀπὸ εσᾶς πολὺ πιο πριν παρά ὅτι θα βρεθεῖ ἐξαιτίας τέτοιων κατηγοριῶν σε τόσο μεγάλο κίνδυνο· τῶρα ὁμως αὐτοὶ που σχεδιάζουν κακὸ κάνουν τη ζωὴ ὄχι λιγότερο επικίνδυνη για εκείνους που δεν ἀδικοῦν καθόλου παρά για εκείνους που εἶναι αἰτίοι πολλῶν συμφορῶν. Αἰξίζει ὁμως να μη θεωρεῖτε εσείς τα λόγια των υπηρετῶν ἀξίπιστα, ἐνὸς αὐτῶν ἀναξίπιστα, ἐπειδὴ ἔχετε ὑπόψην σας ὅτι κανεὶς ποτὲ μέχρι τῶρα οὔτε ἀπὸς πολλῆς οὔτε ἀρχοντας δεν κατηγορήσε τον Καλλία, κατοικῶντας ὁμως (ο Καλλίας) σε αὐτὴ τὴν πόλη ἔκανε πολλὰ σε εσᾶς (σας πρόσφερε

πολλές υπηρεσίες) και χωρὶς να κατηγορηθεῖ καθόλου ἔχει φτασει σε αὐτὴ τὴν ηλικία, ἐνὸς αὐτοὶ μοιλοῦντι ἔχουν διαπράξει μεγάλες ἀδικίες σε ἄλη τους τη ζωὴ και μοιλοῦντι ἔχουν δοκιμάσει πολλὰ κακὰ (ἀθλια πράγματα), ὅαν να ἔχουν γίνει αἰτίοι κάποιου καλοῦ μιλᾶνε τῶρα δα γινα ελευθερία.

1.α. **Εν:** ἐνθιμομένους

Παρ.: –

Μελ.: ἐνθιμομένους - ἐνθιμηθσομένους

Αορ.: ἐνθιμοσάμενους - ἐνθιμηθέντας

Παρ.: ἐνθιμημένους

Υπερ.: –

Εν: καθίστασθα

Παρ.: –

Μελ.: καταστήσεσθα - κατασταθήσεσθα

Αορ.: καταστήσασθα - καταστήναι - κατασταθήναι

Παρακ.: καθεστήμενα - καθεστήναι

Υπερ.: –

Οριστική	Παρακειμένου		
καθέσπρα	καθεστήραμεν	καθέσραμεν	καθέσραμεν
καθέσπρα	καθεστήρατε	καθέσρατε	καθεστήρατε
καθέσπρα	καθεστήρασε	καθεστήρασε	καθεστήρασε
β.	Ευκτική Ενεστώτα		
ζῶν	ζῶμεν	μετοικῶμι	μετοικῶην
ζῶεις	ζῶτε	μετοικῶις	μετοικῶις
ζῶη	ζῶεν	μετοικῶι	μετοικῶι
		μετοικῶμεν	μετοικῶμεν
		μετοικῶτε	μετοικῶτε
		μετοικῶσι	μετοικῶσι

γ. Προστακτική Αορίστου β'

ἀφικεῖ	ἀφικεσθε	σῆς	σῆτε
ἀφικεσθε	ἀφικεσθον	σῆτο	σῆντων

Προστακτική Παρακειμένου

ἀφίξο	ἀφίξθε
ἀφίξθω	ἀφίξθη

- 2.α. **Ον.** ὁ πατήρ — οἱ θεορῶντες
- Γεν.** τοῦ πατρός — τῶν θεορῶντων
- Δοτ.** τῷ πατρὶ — τοῖς θεορῶντοι
- Απ.** τὸν πατέρα — τοῖς θεορῶντας
- Κλ.** ὁ πάτερ — ὁ θεορῶντες

β. Θετικός	Συγκρητικός	Υπερθετικός
αἰσχρόν	αἰσχρόν	αἰσχρόστον
φίλου	φιλαίτερον - φιλήτερον /φιλίωνος	φιλατάτου - φιλάτου

3.α. μετοικεῖν: αντικείμενο του ρ. "ἐνόμιζον", ειδικὸ ἀποζέμετο ἀγαθὸν: αντικείμενο του "τεύξεσθα" τῆς ἡλικίας: γενική διαφραση στο "εἰς τοῦτο". πεπειραμένοι: ἐναντιωματικὴ μεταγή, συνημμένη στο υποκείμενο του ὀηματος "ποιοῦνται".

β. Υπόθεση: εἰ ἠγωνίζετο

Απόδοση: ἐξήρχετο ἂν

Ο υποθετικός λόγος εκφράζει το αντίθετο του πραγματικού (μη πραγματικό).

Τα θέματα επιμελήθηκαν τα φροντιστήρια

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» Α. ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ